

Etika zkoumá jednání osobnosti z hlediska mravní hodnoty, zkoumá člověka ve vztahu k normám a sankcím, zabývá se otázkou, jaké jednání je mravně dobré a zlé, hledá kritérium mravního vědomí a jednání, pomocí něhož by bylo možno člověka eticky hodnotit. Důležitým společným tématem etiky a psychologie osobnosti je hledání odpovědi na otázku, jaké charakteristiky osobnosti rozhoďují o mravní povaze činu. Velkou potenciální duchovní sílu proti dehumanizaci člověka představuje BIOETIKA, která je etikou „úcty a lásky k životu“.

V **právní vědě** se řeší otázka vztahu osobnosti a státu, právního statusu osobnosti, tj. práv a povinností, právní přičetnosti atd.

Pedagogika chápe osobnost jako východisko, podmínku a cíl výchovy. Pedagogika jako věda o cílevědomém formování a rozvíjení osobnosti v každé době vyjadřuje představu dané doby o ideální osobnosti a učitelé i vychovatelé jsou vedeni k tomu, aby takovou osobnost formovali. Osobnosti v pravém slova smyslu je vzdělaný a vychovaný člověk.

Osobnosti se zabývá i **etnologie** a **kulturní antropologie**, pro které je subjektem, objektem a nositelem obyčejů, tradic a zvyklostí. K významným tématům zde patří vztah osobnosti a kultury, osobnosti a ducha.

Literární věda se dívá na osobnost jako na zdroj a předmět literárního zobrazení. Psychologie literárního umění zkoumá osobnost v díle jako literární postavu nebo prostřednictvím analýzy díla rekonstruuje osobnost tvůrce. Umělecky silná psychologická próza je cenným pramenem poznání osobnosti.

V **ekonomii** je osobnost pokládána za subjekt práce, za pracovní sílu, která svými schopnostmi a dovednostmi tvoří hodnoty, ale i za spotřebitele statků.

I **biologie** se dotýká osobnosti svou analýzou individuálního života a lidské přirozenosti. Biologická metoda srovnávací analýzy ukazuje na prehistorii osobnosti, poznatky biologie dovolují odhalit, co je v osobnosti podmiňováno tím, že je vázána na organismus člověka. Biologie studuje variace a rozmanitost forem života a poukazuje tak na interindividuální rozdíly mezi druhy i v rámci druhů. Biologie také zkoumá vliv dědičnosti a životních podmínek na stálost a proměnlivost osobnosti. Velkým tématem je zhodnocení sociobiologie, která lidské jednání vysvětluje redukcionisticky pomocí analogie s chováním živočichů.

Podobně **medicína**, která se zabývá nemocným člověkem s cílem obnovy jeho zdraví, stále více alespoň na akademické úrovni přihlíží k úloze osobnosti v rozvoji nemoci i v procesu uzdravování. Je ke škodě pacientů a prestiže zdravotnictví, převládá-li ještě virchoviánská¹ představa nemoci jako chorého orgánu, a ne chorého člověka. Proto je tak přitažlivý směr tzv. holistické² medicíny, která úlohu osobnosti ve zdraví a nemoci zdůrazňuje a zkoumá.

K zamyšlení

Prostudujte alespoň jednu publikaci některé z uvedených věd o člověku a snažte se zjistit, co daný pramen říká o osobnosti:

- z pozic tvrzení díla polemizujte s odlišnými názory na osobnost;
- kritizujte v díle uvedené názory a obhajujte své pojetí osobnosti.

Vyhleďte problémovou situaci týkající se nějakých lidských záležitostí a uvažujte o tom, jak by k ní přistupovaly a jaké problémy by v ní identifikovaly jiné vědy o člověku.

Určete, v čem je řešení problému jinými vědami podnětné pro teorii nebo pro praktickou pomoc člověku.

Psychologii osobnosti tedy zdaleka není vyčerpáno všechno naše vědění o osobnosti, stejně tak jako anatomii není vyčerpáno vědění o lidském těle.

Mnoho badatelů se pokouší sjednotit rozmanitost pohledů na osobnost vytvořením syntetické vědy o osobnosti, pro niž je navrhován název **personologie**.

3. PŘÍSTUPY K OSOBNOSTI V PSYCHOLOGII

Nejkratší cestou, jak se přiblížit k tomu, co určitá věda zahrnuje, je seznámit se s definicemi jejích základních pojmů. Uvedeme proto několik reprezentativních názorů na pojem osobnosti a definici osobnosti. Nejdříve se ale seznámíme s etymologií termínu osobnost, pak ukážeme počáteční kolekcionistické přístupy, a dále strukturní, systémové a metaindividuální (atribuční) pojetí, modely a teorie.

Etymologie termínu „osobnost“

Kdybychom hledali význam slova osobnost v současných výkladových slovnících světových jazyků i češtiny, nedostaneme uspokojující odpověď. Slovník spisovné češtiny (1992) uvádí: „OSOBNOST – 1. souhrn vyhraněných vlastností určitého jedince: kouzlo jeho osobnosti 2. výrazný jedinec jako jejich nositel, individualita: umí zapůsobit, je to osobnost 3. osoba s významnou společenskou funkcí, postavením ap.: vedoucí politické, vědecké osobnosti; kult osobnosti.“ V těchto příkladech je osobnost vymežována spíše sociologicky.

Český termín osobnost je odvozen z termínu osoba, který koresponduje s latinským (a odtud do většiny evropských jazyků převzatým) termínem PERSONA, z něhož se ve středověké latině vyvinul termín PERSONALITAS. Termín ‚persona‘ původně znamenal masku, kterou si nasazovali herci antického dramatu po dobu hry. Jak je známo z antických reálií, měla tato maska tak tvarovaná ústa, že zesilovala zvuk. Soudí se, že význam slova ‚persona‘ pochází z *per* – *sonare* = proznívat, znít skrz. Význam začal podléhat změnám a z masky, která dávala člověku určitou tvářnost, se rozšířil na tvářnost člověka vůbec, na jeho vnější výraz a pak i na jeho povahu. Tento původní význam je uchován v ruském ЛИЦО = tvář, ЛИЧНОСТЬ = osobnost.